

*“Татарстан Республикасы Нурлат шәһәре
13 нче номерлы “Талым” балалар бакчасы” мәктәпкәчә
белем бирү муниципаль бюджет учреждениесе*

Кабул ителде

үздүрма жыелышта

“28” август 2016

Раслыйм

МББМУ «Талым» балалар бакчасы

мөдире Р.В.Абдуллина

Боерык №102 “28” август 2016 ел

“Сабийга” түгәрәгенең эш бүленеше

***Әзерләде татар теле тәрбиячесе:
Бикташева Ландыш Сәлихжәсан кызы***

Аңлатма язуы

Кереш.

Туган тел-рухи байлыгыбыз сандыгына ачкыч. Халкыбызның гасырлар буге яшәп килгән, буыннан-буынга тапшырылган тормыш тәҗрибәсен, горейф-гадәтләрен, әхлак кануннарын, йола- бәйрәмнәрен, рухи байлыгыбызны тирәнтен аңлау һәм үзләштерү туган телдән башка мөмкин түгел. Ана телендә тәрбияләнгән бала гына аның әхлак кануннарын кабул итеп, милләтенә, аның теленә, горейф-гадәтләренә ихтирамлы була ала.

Гаилә һәм мәктәп баланы китапка һәм язма әдәбиятка алып керәләр. Бу ике арада халык авыз ижаты күпер хезмәтен үти, язучылар, композиторлар өчен һәрвакыт илһам чыганагы булып тора . Моның шулай икәнә укучылар да инанырга тиеш. Ә бүгенге катлаулы заманда укучыларны ижат дөнъясына алып керү укытучыдан гажәеп дәрәҗәдә тырышлык, түземлек, осталык сорый. Ижат эшенең олы бәхет икәнлегенә укучыларны төшендерү – тел-әдәбият укытучыларының изге бурычы.

Әдәбият-ижат түгәрәге – сәләтле балаларны барлау, аларның ижади фикер йөртүен үстерү буенча дәрестән тыш эшләренең иң нәтиҗәле формаларынан берсе.

Оештыру юнәлешендәге максат – мәктәп кысаларында әдәбиятны традицион нигездә өйрәнүче укучыларны фәнни фикерләүгә корылган, кызыклы һәм файдалы концепция белән таныштыру.

Түгәрәкнең эчтәлегә ягыннан максаты – татар халкының әдәби мирасын бербөтен итеп системада, гадәтидән катлаулыга принцибы нигезендә, закончалыкларга таянып өйрәнү һәм милләтпәрвәр укучы тәрбияләү.

Әдәбият – сәнгатьнең ижади фикерләүне үстерүгә корылган шактый катлаулы төре. Шуңа да “Татар халык авыз ижаты”н өйрәнү процессында формалашкан махсус белемнән күнекмәгә кадәр үтелгән юл түбәндәге **бурычларны** хәл итүне таләп итә:

- укучыга фольклор турында системалы мәгълүмат бирергә, шул нигездә махсус белем һәм күнекмәләр формалаштырырга;
- логик закончалыкларга таянып, анализ барышында, баланы уйларга өйрәтергә, аның фикерләвен үстерергә;
- сәнгатьчә фикерләү алымнарын үзләштереп, укучыны ижади эшчәнлеккә алып чыгарга;
- бәйләнешле сөйләмнең телдән һәм язма формаларын үстереп, мөстәкыйль фикерләргә сәләтле булган һәм фикерен ачык әйтә белүче шәхес тәрбияләргә;
- укучыга үзе теләгән әсәрләр белән эшләргә, эзләнәргә, ижат итәргә юл ачарга;

- мәстәкыйль эзләнүгә зтәргеч ясарга;
- укучыларда халкыбызның гореф-гадәтләре, йолалары, бәйрәмнәре, динен өйрәнү аркылы туган телгә һәм халкыбызга мәхәббәт һәм ихтирам хисләре тәрбияләргә.

Түгәрәк программасының максатлары:

-фольклор хакында фәнни күзаллау тудыру. Аны халыкның коллектив ижаты буларак күрсәтү, аның татар әдәбиятын формалаштыру һәм милли үзенчәлекләрен булдырудагы ролен күрсәтү ;

-халык авыз ижаты жанрлары, аларның үзенчәлекләре, эчтәлегә һәм формасы, поэтикасы белән таныштыру;

-алган белемнәрне гамәлдә кулланырга, халык ижаты берәмлекләрен жыярга, системалаштырырга, анализларга өйрәтү;

-халыкның тарихы, мәдәнияте, тормыш-көнкүреше, яшәү рәвеше белән кызыксыну уяту;

-кешеләр белән аралашырга, алар белән әңгәмә корырга өйрәтү.

Балаларга ия булырга тиешле белем һәм күнекмәләр:

- сәнгать телен аңлау өчен, кулланылган әдәби алымнарны үзләштерү;
- әсәргә бәя бирү өчен, логик гамәлләрне өйрәнү (анализ, синтез, гомумиләштерү, нәтижә һ.б.);
- халык авыз ижаты берәмлекләрен жыярга, системалаштырырга, анализларга өйрәнү.

Түгәрәк утырышлары балаларның танып-белү һәм ижади эшчәнлеген оештыруга корылган. Балалар халык авыз ижаты турында дәрәсләрдә үзләштергән белемнәрен тирәнәйтәләр, фольклорны жыярга, тупларга өйрәнәләр; төрле яшәтәге, төрле характердагы, яшәү дәрәжәләре төрле булган кешеләр белән аралашу күнекмәләрен ныгыталар; халыкның жанлы сөйләм теле белән якыннан танышалар.

Планда төрле очрашулар, әдәби кичәләр үткәрү дә каралган.

Бәйләнешле сөйләм үстерү, сәнгатьлелек, культуралы сөйләм кебек проблемалы мәсьәләләр дә урын алган.

Түгәрәк утырышлары махсус расписание нигезендә үткәрелә.

Түгәрәкне оештыруның актуальлеге

Сөйләм үстерү шөгыйлжләрендә төрле типтагы ижади эшләр башкарыла. Әмма халык авыз ижаты белән кызыксынучы балалар өчен фольклор серләренен тәмен, серен, нечкәлекләрен жентекләп өйрәнү, киң майдан ачу түгәрәк утырышларыннан башка мөмкин түгел, минемчә. Түгәрәк утырышларында хезмәт жимешләрен бергәләп редакцияләү, матбугатка тәкъдим итү кебек эшләргә дә мөмкинлекләр зур.

Үз белемне күтәрү

Фән-мәдәният яңалыклары белән танышып бару.

Танылган кешеләр белән аралашу, очрашулар оештыру.

Вакытлы матбугат белән даими танышу.

Театр, концерт, кичәләргә йөрү.

Семинар-конференцияләрдә катнашу, чыгышлар ясау.

Тәҗрибә уртаклашу. Башка түгәрәкләр эше белән танышу, анализлау.

Ата-аналар белән эш

Түгәрәккә йөрүче балаларның ата-аналары белән элемтәдә тору.

Ата-аналарны очрашуларга чакыру.

Ата-аналар белән берлектә төбәк халык-авыз ижаты әсәрләрен жыюны оештыру.

Сәламәтлекне саклау

Балаларның түгәрәккә үз теләкләре белән йөрүләренә ирешү.

Утырышларны ялыктырмаслык итеп үткәрү.

Ял минутлары уздыру.

Куркынычсызлык буенча инструктаж үткәрү.

Эчтәлегенәң төзелеше

План 4 бүлектән тора һәм алар темаларга бүленгән.

I бүлек. Кереш. Татар халык авыз ижаты.

II бүлек. Халык авыз ижаты әсәрләренә анализ.

III бүлек. Төбәк халык-авыз ижаты әсәрләрен жыю.

IV бүлек. Эшләрне анализлау, редакцияләү, презентацияләр ясау.

Сәг.саны	Эшчәнлек төре
1	Кереш. Татар халык авыз ижаты.
	Мәкальләр, әйтемнәр. Табышмаклар. Уеннар. Санамышлар. Әкиятләр. Тизәйткечләр. Шарадалар. Йолалар. Бәйрәмнәр.
2	Халык авыз ижаты әсәрләренә анализ: -мәкальләр, әйтемнәр, сынамышлар; -табышмаклар; -жырлар, бәетләр, такмаклар; -әкиятләр, дастаннар; -мәзәкләр, такмазалар; -уеннар, санамышлар; -тизәйткечләр, шарадалар; -йолалар, бәйрәмнәр
3	Төбәк халык-авыз ижаты әсәрләрен жыю
4	Эшләрне анализлау, редакцияләү, презентацияләр ясау.

Программаның эчтәлеге

Тема 1. Татар халык авыз ижаты, аның төрләрe. Балалар фольклорының халык авыз ижаты эсәрләрeнә нигезләнep төзелүe.

Н. Исәнбәтнең китабы, өстәмә әдәбият, методик ярдәмлекләр.

Тема 2. Халык авыз ижаты эсәрләрe, сәнгать теле, образ, предмет, аның сыйфатлары:

- фикерләү алымнары буларак анализ (таркату), синтез, гомумиләштерү, нәтижә чыгару;
- өлешләргә анализ, алар арасында бәйләнеш, эсәр төзелеше;
- метафора, сүз, күренешнең, предметның метафора вазыйфасын үтәве, метафора ярдәмендә эчтәлек табу;
- кабатлау алымы;
- образның мәгънә тудыруы, символ (үз эчтәлеген югалтып, башка эчтәлек белән килү);
- эсәрнең исеме, аның метафора һәм символ ролен үтәве, күпмәгънәлелеге һ.б.

Тема 3. Халык авыз ижаты эсәрeнә анализ ясау үзенчәлекләрe; тормыш күренешләрeнә, вакыйгаларына бәя бирүче жанрлар - әйтемнәр, мәкальләр, табышмаklar, жырлар; аларның кешеләрне тормыш шартларына ярашырга өйрәтүe, тормышның үзен үзгәртүче жанрлар - мәзәкләр, әкиятләр, дастаннар:

- әйтемнәр һәм мәкальләрнең үзенчәлекләрe, охшаш һәм аермалы яклары;
- табышмаklar; каршы якларны берләштерү һәм бербөтенне каршы якларга бүлү гамәлләрe нигезендә табышмаklar ясалу;
- жырлар һәм бәетләр; аларның төзелешләрe, хискә нигезләнүe, хиснең өч өлешкә бүленүe (сәбәбе, дәрәжәсе, юануы);
- мәзәкләр һәм әкиятләр жанрларының төп үзенчәлекләрeн ачыклау.
- Йолалар, бәйрәмнәр, аларга хас үзенчәлекләрне билгеләү.

Тема 4. Фольклор жыю эшенә әзерлек мәсьәләләрe.

-эшлисe авыл, район, төбәкнең тарихы, сөйләш үзенчәлекләрe, кайсы диалектка караган булуы;

- фольклор үрнәкләрeн теркәү таләпләрe (теркәүне төгәл башкару; теге яисә бу диалект сөйләшенә хас булган төп үзенчәлекләрне саклап теркәү; текстны дәрeс өлешләргә бүлeп язү; текстка пөхтә итеп башкарылган төгәл паспорт әзерләү; эсәр турында системалы һәм объектив белешмә туплау).

Тема 5. Халык авыз ижаты эсәрләрeн жыю.

Тема 6. Эшләрне анализлау, редакцияләү, презентацияләр ясау. Яклап чыгышлар ясау.

Әдәбият

- Н. Исәнбәт. Балалар фольклоры. Казан, 1984 ел.
“Фән һәм мәктәп” журналлары, №2, №5-6, 2006 ел.
“Мәгариф” журналлары, №10, 2000; №1, 2001 ел.
Н. Исәнбәт. Татар халык мәкальләре. Яр Чаллы, 2000 ел.
И. Н. Надиров. Татар халык ижаты. Тарихи һәм лирик җырлар. Казан, 1988 ел.
Я. Г. Абдуллин. Татар халык ижаты. Балалар фольклоры. Казан, 1993 ел.
Г. Гыйльманов. Идегәй. Татар халык дастаны. Казан, 1994 ел.
Л. Жамалетдин. Татар халык әкиятләре. Тылсымлы әкиятләр. Казан, 1994 ел.
С. Гыйләжетдинов. Татар халык риваятьләре һәм легендалары. Казан, 2000 ел.
Ф. Әхмәтова-Урманче. Татар эпосы. Бәетләр. Казан, 2001 ел.
М. Садри. Иртеккә сәяхәт. Әкиятләр, җырлар. Казан, 1989 ел.
И. К. Хәйруллин. Татар халык ижаты. Сүз эчендә хикмәт бар. Казан, 1999 ел.
К. Хөснуллин. Мөнәҗәтләр һәм бәетләр. Казан, 2001 ел.
Ф. Зыятдинова. Татар халык әкиятләре. Алтын балык. Казан, 1999 ел.
Н. Вәлитова. Көмеш-Сылу. Татар халык әкиятләре. Казан, 1993 ел.
Ш. К. Шәрифуллин. Сак-Сок. Татар халык ижаты музыкальжәүһәрләре. Казан, 1999 ел.
Сүз эчендә хикмәт бар: Татар халык ижаты – Казан: Мәгариф, 1999.
Баязитов Ф.С. Татар халкының бәйрәм һәм көнкүреш йолалары. – Казан: Татар китап нәшрияты, 1995.
Уразман Р. Татар халкының йолалары һәм бәйрәмнәре. – Казан: Татар китап нәшрияты, 1992.
“Сабантуй”, “Көмеш кыңгырау”, “Татарстан яшьләре”, “Мәгърифәт” газеталары;
“Ялкын”, “Мәйдан” журналлары.

«Сабыйга» түгәрәгенә йөрүче татар балаларының исемлеге.

- 1.Алишева Алина
- 2.Аглиуллин Тимур
- 3.Сайфуллина Айсылу
- 4.Сайфуллина Руфина
- 5.Мифтиханова Ралина
- 7.Алиев Румир
- 8.Хаметшина Альбина
- 9.Хаметшин Данис
- 10.Калимуллин Динар
- 11.Давлетшина Чулпан
- 12.Файзуллина Нәзилә
- 13.Хайдаров Султан

«Сабыйга» түгәрәгенә йөрүче рус балаларының исемлеге.

1. Кудряшов Альберт
2. Басорина Дарья
3. Прокопьев Георгий
4. Андреев Константин
5. Краснова Дарья
6. Столярова Милана
7. Демидов Артур
8. Кузьмин Артем
9. Малыгин Матвей
10. Лаврентьев Сергей
11. Живов Артем